

Køn i skolen – tid og kontekst

Lige muligheder i uddannelse? Virtuel konference
18.11.20. Rådet for børns læring, Danmark

Harriet Bjerrum Nielsen
Senter for tværfaglig kjønnsforskning, Universitetet i
Oslo

Køn i tid og kontekst

Køn står ikke stille

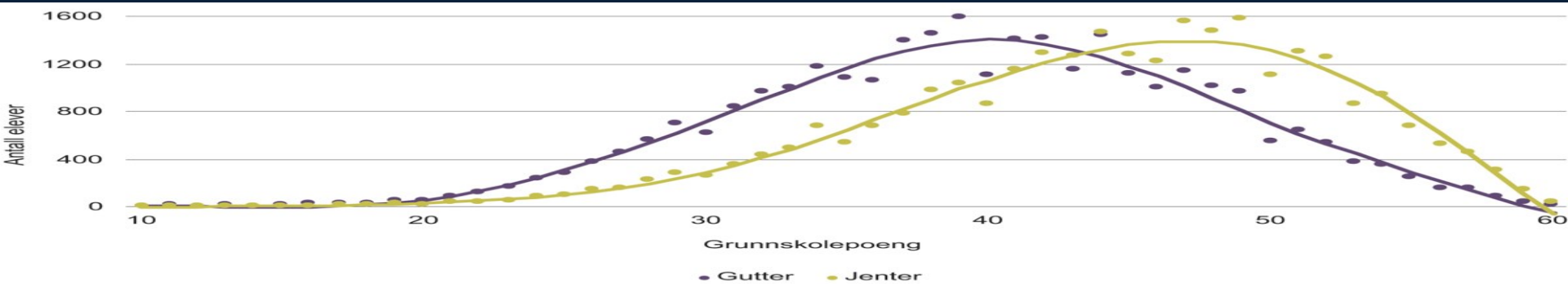
Køn blir til gjennom interaksjon og over tid

Køn påvirkes af andre dimensioner

Køn virker i kontekst

Betydningen af køn blir til i kontekster hvor historisk formede subjekter mødes i historisk formede institutioner

- Pigerne klarer sig stadig bedre i skolen (karakterer, frafald, andel i højere uddannelse)
- Ikke alt er af nyere dato
- Paradokser
  - trivsel versus karakterer
  - piger får mindre økonomisk og karrieremæssigt ud af at uddanne sig

Forholdet mellem to sociale ændringsproesser

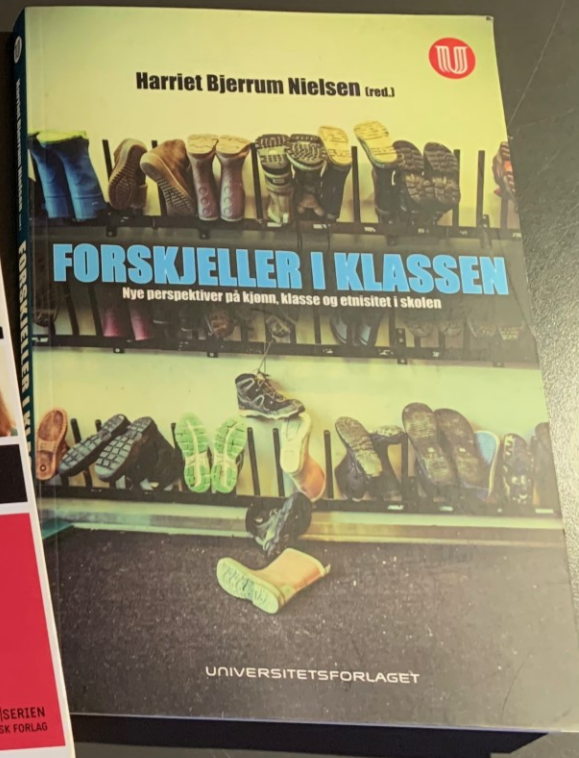
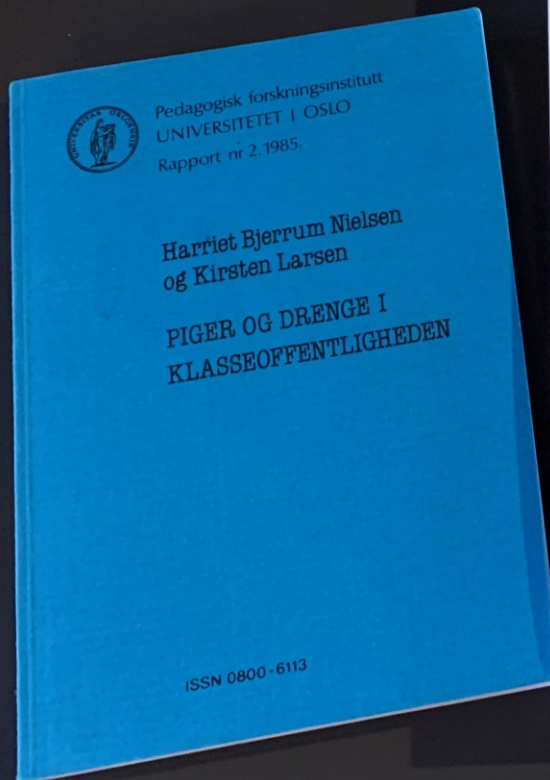
Ændringer og
kontinuitet i hvad
køn betyder i
børn/unges
opvækst

Ændringer og
kontinuitet i de
krav børn/unge
møder i skolen

I. Ændring og kontinuitet i kønssocialiseringen

Kønnede mønstre

- Alle piger eller alle drenge opfører sig ikke på samme måde i et klasserum...
- Variation udelukker ikke kønnede mønstre
- Hvis mange i en gruppe gør noget som kun få i den anden gruppe gør, så blir det en del af vores forventninger og diskurser om køn – og dermed også en social realitet for dem der ikke passer ind i stereotypierne

Hvilke kønsmønstre har været stabile siden 1970-tallet?

I klasseværelset ved skolestart:

- Pigerne - mer sprogligt og socialt modne når de begynder i skolen. Tar ofte rollen som hjælpelærere. Bedre til selvregulering. Hvister med hinanden
- Drengene - deltagelse mer interesseafhængig, tiltrækkes af fysisk uro, aktivitetsniveauet øges når de er sammen med andre drenge, ruller rundt på gulvet

Kønnede samværs- og venskabsformer

- Pigerne: ofte dyadiske forhold/tætte venindegrupper, snakke-, intimitets- og relationsorienterede. Skiftende og ofte uklare magtstrukturer i pige grupper – ekskluderingsprocesser
- Drengene: ofte større og mindre ekskluderende grupper, fysisk/aktivitetsorienteret samvær. Hieraki og tydelig magtstruktur i drengegrupper. Blir emotionelt optændt af udfordringer og konkurrence

Hvordan forklare det – og hvad betyder det?

- Biologiske dispositioner og kulturelle former er ikke alternativer. Dispositioner kommer til udtryk gennem sociale processer og får kulturelle former
- Pædagogisk set er det ikke så vigtigt hvad der er hvad – men de stabile træk i kønsidentiteterne er en forudsætning som den pædagogiske virksomhed må forholde sig til som udgangspunkt for videre læring

“Nye piger” – fra slutningen af 1980'erne

“Nye drenge?” – fra slutningen af 1990erne

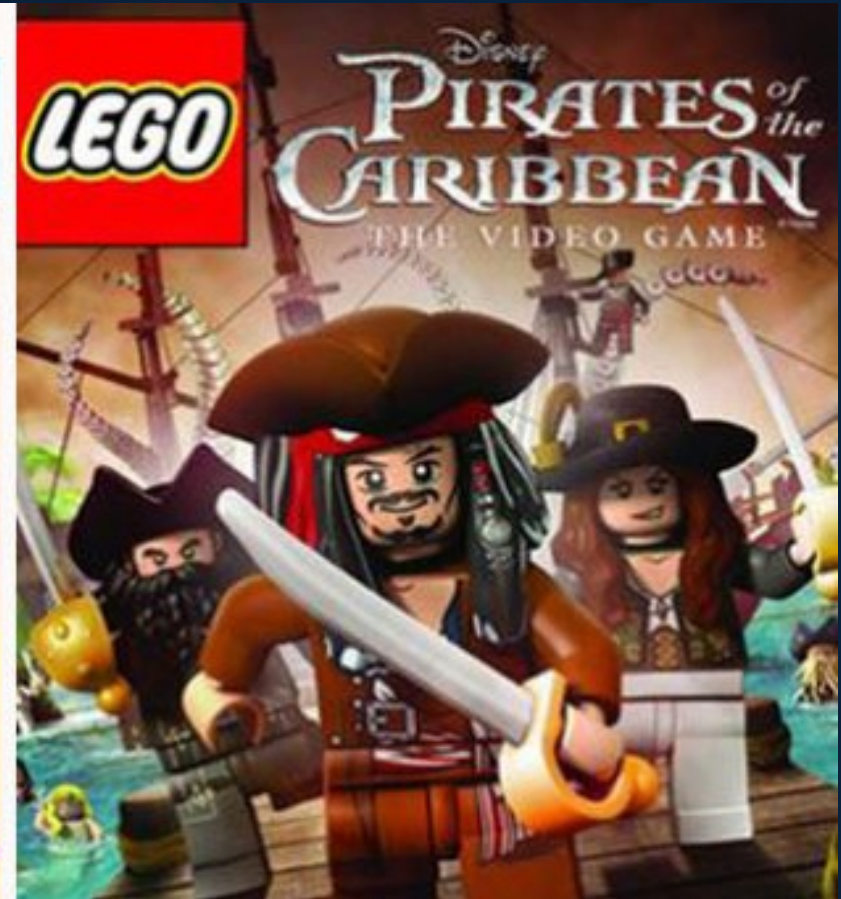

”Kønsgrænsen” er både svækket og styrket siden 1990erne

- Mer leg på tværs i børnehaven – børnene kan forholde sig bevidst, udfordrende og humoristisk til kønsstereotyper
- Kønssegregering stadig almindeligt i skolealder – men pigelus og drengelus er næsten udryddet
- I modsat retning: skarpere kønsopdeling af tøj, fritidsaktiviteter og gennem den øgede kommercialisering af barndommen siden 1980erne

Er det børn eller voksne som befæster kønsforskellene idag?

Nye og gamle kønsforskelle i skolepræstationer

- Gamle forskelle (modningsrelaterede)
  - Pigerne har (i gennemsnit) altid fået bedre karakterer frem til 8.klasse
  - Dobbelt så mange drenge til specialundervisning
- Nye forskelle (ligestillingsrelaterede)
  - Pigerne beholder forspringet i de højere klasser
  - Flere piger i højere uddannelse
- Pigernes forspring kompenseres ikke mere af deres faldende ambitioner i ungdomsalderen

- Pigerne har brug for bedre karakterer for at komme ind på de uddannelser de oftest ønsker sig (høje karakterkrav, akademisering af kvindedominerede professionsuddannelser)
- Det kønsdelte arbejdsmarkedets tilbageslag i skolen: stressede piger og afslappede drenge med tid til at dyrke sine fritidsinteresser (som kan blive en ekstra kompetence med tiden)

II. Ændret skolekontekst

- Feminisering eller modernisering?
- Nye politisk-pædagogiske regimer

Stefan Hermann (2007):

- 1950erne: Livet ind i skolen – skolen ud i livet
- 1970erne: Samfundet ind i skolen – skolen ud i samfundet
- 1990erne: Personen ind i skolen – skolen ind i personen
- 2000erne: Konkurrence ind i skolen – skolen ud i konkurrence

Har den subjektivitet der er blevet fremmet i skolen i disse perioder haft kønnede varianter?

Piger og drenge i 1970ernes klasserum

- Regime: skolen skal utvikle eleverne som medborgere og demokratiske subjekter
- Dominerende undervisningsform: klassesamtale hvor drengene dominerer og pigerne blir usynlige
- Passer bedre til den kommunikasjonsform drengene kender fra deres jævnaldergrupper
- Pignes usikkerhet forsterkes på de høgere klassetrinn – «ved juletid i 8.klasse»...

Piger og drenge i 1990ernes klasserum

- Regime: Ansvar for egen læring, fokus på proces-, meta- og relationskompetence
- Dominerende undervisningsform: procesorienteret gruppearbejde, individuelt arbejde, selvevaluering
- Pigerne tar ledelsen – kan trække både på gammel (social orientering) og ny (selvbevidsthed) pigesocialisering
- Kroppens ankomst forrykker magtbalancen

Piger og drenge i 2010ernes klasserum

- Regime: faglighed, målbare resultater, konkurrence og effektivitet. Øget alders- og resultatstandardisering
- Dominerende undervisningsform: individuelt arbejde og læringspartnere
- Standardiseringen rammer især drengene (6-års skolestart i Norge) – samtidig med at nedslagsfeltet begrænses for pigernes sociale antenner (som drengene i mellemtiden har fået flere af?)

- Et strengere disciplineringsregime – pga større klasser, flere «diagnoser», mere læringstryk, detaljerede læringsmål og øget kontrol
- Krav om effektivitet i undervisningen: pigerne blir igen sekretærer og hjælpere for drengene når de danner læringspar. Læreren overser pigerne fordi de har bedre selvregulering og færre faglige problemer

Konsekvenser efter skolen?

- Klassen fra 1970erne: pigerne kom i stigende grad i gymnasiet og på universitetet – men turde ikke ta ordet eller satse på de højeste niveauer
- Klassen fra 1990erne: målrettede piger med høje karakterer, fleksible drenge med alternative veje til godt betalte jobs.
- Klassen fra 2010erne: ??????

Nye (delvis kønnede) karrierestrategier efter skolen?

Konklusion

For at forstå kønsforskelle i skolepræstationer må vi få greb om de samvirkende processer mellem ændret kønssocialisering, ændret skole og pædagogik, og ændret samfundsmæssig kontekst. Disse skiftende tidsmatricer kan ikke sættes på en enkel formel men må forstås konkret, kontekstuel og procesuel

Tak for opmærksomheden!

Referencer og videre læsning:

- Backe-Hansen, E., Walhovd, K.B. & Huang, L. (2014). *Kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner. En kunnskapsoppsummering*. NOVA. Rapport 5.
- Eriksen, I.M., Sletten, M. A., Bakken, A., & von Soest, T. (2017). *Stress og press blant ungdom. Erfaringer, årsaker og utbredelse av psykiske helseplager*. HIOA/NOVA. Rapport 6.
- Hermann, S. (2007). *Magt & opplysning. Folkeskolen 1950-2006*. Unge Pædagoger.
- Hjort, K. (1984). *Pigepædagogik-?* Gyldendal.
- Nielsen, H.B. (2009). *Skoletid. Jenter og gutter fra 1. til 10.klasse*. Universitetsforlaget.
- Nielsen, H.B. (2020) Spenningen mellom seksualisering og infantilisering. *Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning* 1(1), 73-79.
- Nielsen, H.B. (red.) (2014). *Forskjeller i klassen. Nye perspektiver på kjønn, klasse og etnisitet i skolen*. Oslo: Universitetsforlaget
- Nielsen, H.B. & Henningsen, I. (2018). Guttepanikk og jentepress – paradokser og kunnskapskrise. *Tidsskrift for kjønnsforskning* 42(1-2), 6–28.
- Nielsen, H.B. & Larsen, K. (1985). *Piger og drenge i klasseoffentligheten*. Pedagogiske forskningsinstitutt, rapport nr.2, Universitetet i Oslo
- Nielsen H.B. & Rudberg, M. (1989). *Historien om jenter og gutter. Kjønnssosialisering i et utviklingspsykologiske perspektiv*. Universitetsforlaget.
- NOU 2019:3. *Nye sjanser - bedre læring. Kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner og utdanningsløp*. Kunnskapsdepartementet.
- NOU 2019:19. *Jenterom, gutterom og mulighetsrom — Likestillingsutfordringer blant barn og unge*. Kulturdepartementet.
- Vogt, K.C. (2018). Svartmaling av gutter. *Norsk Sosiologisk Tidsskrift* 2(2),177-193
- Öhrn, E. (2002). *Könsmönster i förändring?* Skolverket.
- Öhrn, E. & Holm, A-S. (red.) (2014). *Att lyckas i skolan. Om skolprestationer och kön i olika undervisningspraktiker*. Göteborgs universitet.